

Volume 18, Issue 1
March 2020

ISSN 1731-8297, e-ISSN 6969-9696
<http://osap.wpia.uni.opole.pl>

CHRONICLE
received 2020-01-DD
accepted 2020-02-DD

**Profesor Leszek Winowski (1910–1979),
kanonista, historyk państwa i prawa.
W 110. rocznicę urodzin i 40. rocznicę śmierci**

**Professor Leszek Winowski (1910–1979), a canonist and historian
of state and law: on the 110th anniversary of his birth
and the 40th anniversary of death**

WŁODZIMIERZ KACZOROWSKI

Uniwersytet Opolski

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5784-9716>, WKaczorowski@uni.opole.pl

Citation: Kaczorowski, Włodzimierz. 2020. Profesor Leszek Winowski (1910–1979), kano-
nista, historyk państwa i prawa. W 110. rocznicę urodzin i 40. rocznicę śmierci. *Opolskie
Studia Administracyjno-Prawne* 18(1): 175–188. DOI://10.25167/osap2172

Abstract: Prof. Leszek Józef Egidiusz Winowski was born on 23 January 1910 in Skałat, Tarnopol Voivodeship, in the Eastern Lands of the Second Polish Republic. He studied in the Faculty of Law of Jan Kazimierz University in Lvov, where he earned the Master's degree (1932), Doctor's degree (1935), and in 1936 began his scientific work in the Chair of Church Law; from 1942 he was working in conspiracy in Lvov and cooperated with the Baltic Institute in Sopot; in Olsztyn he organized a branch of the Baltic Institute, which was operating in the Masurian District. In 1945, Leszek Winowski was employed in the Department of Law and Administration of Wrocław University and in 1974 he was granted the title of Full Professor. At the same time he worked in the Catholic University of Lublin, where he held the post of Dean of the Faculty of Law and Social Sciences in the years 1945-1946 and – following its liquidation – he worked in the Faculty of the Canon Law where he lectured in Roman law and ecclesiastical law. In 1957, L. Winowski resigned from his work in the Catholic University of Lublin. Between 1957 and 1968, he was employed in the Teacher's Training College in Opole, still working for Wrocław University.

As regards the fields of scientific studies developed by Prof. Leszek Winowski, one can distinguish three main directions dealing with the legal situation of dissenters from the earliest Middle Ages, the state and law of Islam, and lastly – history of the Church in Silesia.

Prof. Leszek Winowski was awarded the Knight's Cross of the Order of *Polonia Restituta*. He was a member of many scientific societies. He died in Wrocław on 16 November 1979.

Keywords: university, canon law, history of state and law

Abstrakt: Prof. Leszek Józef Egidiusz Winowski urodził się 23 stycznia 1910 r. na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej w Skałacie w województwie tarnopolskim. Studiował na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, gdzie uzyskał magisterium (1932), doktorat (1935), a w 1936 r. podjął pracę naukową w Katedrze Prawa Kościelnego; od 1942 r. prowadził działalność konspiracyjną we Lwowie, współpracował z Instytutem Bałtyckim w Sopocie; w Olsztynie zorganizował Ekspozyturę Instytutu Bałtyckiego na Okręg Mazurski. W 1945 r. Winowski podjął pracę na Wydziale Prawno-Administracyjnym Uniwersytetu Wrocławskiego, a w 1974 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. Jednocześnie pracował na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, gdzie w latach 1945–1946 pełnił funkcję dziekana Wydziału Prawa i Nauk Społecznych; po jego likwidacji pracował na Wydziale Prawa Kanonicznego, gdzie wykładał prawo rzymskie i prawo wyznaniowe. W 1957 r. Winowski zrezygnował z pracy na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W latach 1957–1968 Winowski pracował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu, równocześnie będąc zatrudniony na Uniwersytecie Wrocławskim.

W dziedzinie badań naukowych prowadzonych przez prof. Leszka Winowskiego można wyodrębnić trzy główne kierunki. Były to badania nad położeniem prawnym innowierców od najdawniejszego średniowiecza; nad państwem i prawem islamu; wreszcie nad dziejami Kościoła na Śląsku.

Prof. Leszek Winowski został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, był członkiem wielu towarzystw naukowych. Zmarł 16 listopada 1979 r. we Wrocławiu.

Słowa kluczowe: uniwersytet, prawo kanoniczne, historia państwa i prawa

Wstęp

Wyższa Szkoła Pedagogiczna, utworzona w 1950 r. we Wrocławiu i następnie przeniesiona do Opolu (uroczysta inauguracja pierwszego roku akademickiego w Opolu odbyła się 22 października 1954 r.), była pierwszą opolską uczelnią akademicką, sięgającą swymi korzeniami do ośrodków akademickich Lwowa i Wrocławia. Wychowankowie i pracownicy Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie i Uniwersytetu Wrocławskiego przez długie lata stanowili obsadę kadrową Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. W 1957 r. zorganizowano na tej uczelni studia historyczne, tworząc dwie pierwsze katedry: Historii Polski i Historii Powszechnej. Prof. Stanisławowi Kolbuszewskiemu (1901–1965), filologowi polskiemu, oraz dr. Alojzemu Gembali (1904–1963), historykowi, organizatorom studiów historycznych, udało się sprowadzić z Uniwersytetu Wrocławskiego do Opolu prof. Leszka Winowskiego, uznanego wówczas historyka państwa i prawa, w okresie międzywojennym pracownika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie (1933–1939), a po wojnie pracownika Katolickiego Uniwersytetu

Lubelskiego (1945–1957) i Uniwersytetu Wrocławskiego (1945–1979). W Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu prof. Leszek Winowski pracował w latach 1957–1968, równocześnie będąc zatrudniony na Uniwersytecie Wrocławskim¹.

W 2020 r. przypada 110. rocznica urodzin, a w 2019 r. minęło 40 lat od śmierci prof. Leszka Winowskiego. Stwarza to szczególną okazję, by wspominając osobę profesora, przybliżyć jego osiągnięcia badawcze oraz wkład w rozwój naukowy trzech polskich uniwersytetów i Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. Wydaje się, że prof. Winowski – podobnie jak wielu innych uczonych wywodzących się z Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie – jest postacią nieco zapomnianą, a niewątpliwie zasługuje na upamiętnienie.

Dom rodzinny, rodzeństwo, młodość i edukacja

Leszek Józef Egidiusz (Idzi) Winowski urodził się 23 stycznia 1910 r. na Kresach Wschodnich w Skałacie nad Zbruczem w województwie tarnopolskim². Jego rodzicami byli Karol i Helena z domu Wernberger. Rodzina matki przybyła w połowie XIX w. z Królestwa Polskiego w okolice Zbaraża. Pochodzący z okolic Augsburga dziadek Leszka Winowskiego, Egidiusz Wernberger (1825–1911), absolwent studiów monachijskich, doktor filozofii, przejął w dzierżawę Łubianki, majątek rodziny Stadnickich, z trzema folwarkami: Łubianki Wyżne i Niżne oraz Łysy Okop. Następnie zakupił na własność pobliską Sieniawę wraz z dworkiem. Egidiusz Wernberger ożenił się z Belgijką – Leoną Vincart de la Gardie (1838–1888), nauczycielką zatrudnioną przez Stadnickich. Helena z Wernbergerów w 1902 r. wyszła za mąż za wdowca Karola Winowskiego. Po utracie majątku małżeństwo przenieśli się z Sieniawy i Łubianek do Skałatu, gdzie Winowski był sędzią powiatowym. Karol Winowski wcześniej osierocił troje dzieci: dwie córki – Marię (1904–1993) i Janinę (1906–2007) – oraz syna Leszka³. Matka Helena pozostała wdową do końca życia (zmarła w Krakowie w 1949 r.). Po śmierci męża przenieśli się wraz z dziećmi ze Skałatu do Lwowa i zamieszkała przy ul. Dąbrowskiego 16⁴.

---

¹ Szerzej zob. A. Maziarz, *Zarys dziejów katedr i zakładów*, [w:] *Półwiecze. Katedry i zakłady Instytutu Historii w latach 1957–2007*, red. J. Dorobisz, Opole 2007, s. 11–16.

² Archiwum Uniwersytetu Opolskiego (dalej: Arch. UO), Akta osobowe Leszka Winowskiego, sygn. 100/25/70; E. Wilemska, *Winowski Leszek*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 20, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014, s. 678–679.

³ W życiorysie sporządzonym w 1957 r. L. Winowski podał, że ojciec zmarł w rok po jego urodzeniu. Zob. Arch. UO, Akta osobowe Leszka Winowskiego.

⁴ M. Walczewska, *Pani dr Janina Winowska obchodzi stulecie*, „Cracovia Leopoldis” 2006, nr 4, s. 23–26; K. Bukowski, *Zwykli czy niezwykli. Sylwetki osób współczesnych*, Kraków 1998, s. 115–120; J. Wojtycza, *Winowska Janina*, [w:] *Małopolski słownik biograficzny uczestników działań niepodległościowych 1939–1956*, t. 12, red. T. Gąsiorowski, J. Wojtycza, A. Zagórski, Kraków 2007, s. 179–180.

Początkowo dzieci Winowskich uczyły się w domu pod kierunkiem matki. Maria i Janina egzaminy z zakresu przedmiotów szkoły podstawowej zdawały w Trembowli i Tarnopolu. Starsza siostra Leszka Winowskiego Maria ukończyła studia romanistyczne i klasyczne na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, tam też w 1927 r. obroniła doktorat z filozofii; przez pięć lat była asystentką prof. Edwarda Porębowicza (1862–1937), romanisty, tłumacza i poety. We Francji uzyskała doktorat z teologii. Zdobyła uznanie jako publicystka i pisarka (wydała 38 książek tłumaczonych na wiele języków). Współpracowała m.in. z prymasem Augustem Hlondem i kardynałem Stefanem Wyszyńskim⁵. Z kolei Janina ukończyła Gimnazjum im. Królowej Jadwigi we Lwowie i w 1925 r. rozpoczęła studia z zakresu filologii polskiej na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Studiowała dodatkowo filologię romańską i klasyczną. W 1932 r. obroniła pracę doktorską pt. *Tragizm w twórczości Krasińskiego*. Pracowała jako polonistka w różnych szkołach, m.in. w latach 1938–1939 uczyła w Liceum Pedagogicznym w Stanisławowie. W 1945 r. wyjechała z matką do Krakowa. Podjęła pracę w szkolnictwie m.in. w Myślenicach i Tuchowie. Równocześnie była zaangażowana w działalność harcerską⁶.

Leszek Winowski ukończył szkołę powszechną w systemie prywatnym, a w latach 1920–1928 uczęszczał do VII Państwowego Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki we Lwowie, gdzie zdał egzamin dojrzałości⁷.

Studia i praca naukowa na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie

Po ukończeniu gimnazjum Leszek Winowski wstąpił na Wydział Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Studia ukończył w 1932 r., uzyskując tytuł magistra praw. Następnie odbył służbę wojskową w dywizyjnym kursie podchorążych rezerwy piechoty przy 19. pułku piechoty we Lwowie oraz praktykę w 40. pułku piechoty⁸.

Jeszcze w czasie studiów jego wyjątkowe zdolności i pracowitość zwróciły uwagę władz uczelni, które wyróżniły go specjalnym stypendium. Okres studiów, a następnie pracy na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie pozwolił Leszkowi Winowskiemu wykorzystywać osiągnięcia szeroko znanej

⁵ E.K. Czaczkowska, *Kłopoty z kultem Bożego miłosierdzia w korespondencji Marii Winowskiej w latach 1958–1975*, „Polonia Sacra” 2018, t. 22, nr 3, s. 7–8; eadem, *Maria Winowska – szara eminenca Kościoła*, „Gość Niedzielny” 2016, nr 13, s. 24–25.

⁶ M. Walczewska, *op. cit.*, s. 23–26; J. Wojtycza, *op. cit.*, s. 179–180; K. Szymurowa, *Nabytki rękopiśmienne w zbiorach specjalnych Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie za lata 2000–2002*, „Roczniki Biblioteki Naukowej w Krakowie” 2003, t. 48, s. 560.

⁷ S. Józwiak, *Leszek Winowski (1910–1979)*, [w:] *Profesorowie prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. A. Dębiński, W.S. Staszewski, M. Wójcik, Lublin 2008, s. 449.

⁸ M. Pyter, *Działalność uniwersytecka prof. Leszka Winowskiego (lata lwowskie i lubelskie)*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 2008, z. 3, s. 397.

lwowskiej szkoły historyczno-prawnej, której twórcą był Władysław Abraham (1860–1941), w 1888 r. mianowany profesorem nadzwyczajnym prawa kościelnego. Władysław Abraham pozostawał w wielkiej przyjaźni ze znakomitym lwowskim historykiem prawa Oswaldem Balzerem (1858–1933). Do grona wybitnych nauczycieli akademickich, z którymi zetknął się Winowski, należeli również Leon Halban (1893–1960), historyk prawa kościelnego, i Karol Koranyi (1897–1964), historyk prawa karnego. W czasie studiów Winowski uczestniczył w seminariach prof. Abrahama i prof. Halbana⁹. 28 września 1933 r. kierownik Katedry Prawa Kościelnego – prof. Abraham – zgłosił pod obrady Rady Wydziału wnioski o mianowanie Winowskiego asystentem wolontariuszem w jego katedrze. Funkcję tę Winowski pełnił od 1 listopada 1933 r., a 1 października 1934 r. został powołany na stanowisko starszego asystenta. W latach 1933–1934 napisał pracę *Przywileje kleru w konkordatach XIX i XX wieku*, którą przedłożył Radzie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza z wnioskiem o dopuszczenie go do egzaminu z prawa kościelnego oraz historii prawa polskiego. Praca Winowskiego została poddana wnikliwej ocenie przez dwóch recenzentów – prof. Abrahama i prof. Ludwika Ehrlicha (1889–1960), specjalistę w zakresie prawa międzynarodowego publicznego, historii prawa międzynarodowego w Polsce oraz historii doktryn politycznych i prawnych. Po przedstawieniu przez recenzentów pozytywnych ocen pracę uznano za wystarczającą. Na tej podstawie 17 czerwca 1935 r. Winowski został dopuszczony do złożenia egzaminu z prawa kościelnego oraz historii prawa polskiego, który zdał pozytywnie. Uchwała popierająca wniosek dziekana o przyznanie Winowskiemu stopnia doktora i dopuszczenie go do promocji doktorskiej została podjęta jednomyślnie. 6 lipca 1935 r. Winowski uzyskał stopień doktora praw, a następnie został zatrudniony w Katedrze Prawa Kościelnego na stanowisku etatowego starszego asystenta. Po uzyskaniu doktoratu Winowski przystąpił do pisania rozprawy obrazującej stosunek wczesnego chrześcijaństwa do wojny. Wyniki swoich badań zdążył jeszcze przedstawić wiosną 1939 r. na posiedzeniu Sekcji Prawno-Historycznej Lwowskiego Towarzystwa Naukowego. Rozprawa ta została skierowana do druku, jednak wybuch wojny udaremnił jej publikację¹⁰. Opublikowana została dopiero w 1947 r. staraniem Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i na tej uczelni przedstawiona jako rozprawa habilitacyjna¹¹.

Lata wojny, konspiracji i pracy zarobkowej

Wybuch drugiej wojny światowej zniweczył dalsze plany naukowe Leszka Winowskiego. Do momentu zajęcia Lwowa przez Niemców w 1941 r. utrzymywał

⁹ Eadem, *Oswald Balzer i lwowska szkoła historyczno-prawna*, Lublin 2010, s. 11, 27, 179, 182, 183.

¹⁰ Eadem, *Działalność uniwersytecka...*, s. 396–398.

¹¹ L. Winowski, *Stosunek chrześcijaństwa pierwszych wieków do wojny*, Lublin 1947, ss. 171.

on jeszcze kontakty naukowe z Uniwersytetem. W czasie okupacji sowieckiej Lwowa w latach 1939–1941 był stróżem nocnym, woźnicą i pomocnikiem buchaltera. Po wkroczeniu Niemców do Lwowa pracował jako pomocnicza siła rachunkowa w zarządzie nieruchomości. W październiku 1941 r. zawarł związek małżeński z młodszą koleżanką ze studiów uniwersyteckich Janiną z domu Tinz (ur. 8 II 1915 r. w Bregens w Austrii)¹².

Siostra Leszka Winowskiego Janina, która włączyła się w działalność konspiracyjną, uczyła na tajnych kompletach, spędziła sześć tygodni w niemieckim więzieniu przy ul. Łąckiego we Lwowie (3 VII – 15 VIII 1941). W 1941 r. doszło również do aresztowania przez gestapo i osadzenia w tym samym więzieniu Winowskiego, wobec którego wydano wyrok śmierci. Został on jednak zwolniony z aresztu po trzech miesiącach. W tym samym czasie jego mieszkanie poddano rewizji i skonfiskowano materiały do przygotowywanych monografii: *Rozwój historyczny pojęcia tolerancji ze szczególnym uwzględnieniem Polski* oraz *Historia kościelna Ormian w Polsce*. Praca nad wskazanymi tematami badawczymi nigdy nie została już podjęta przez Winowskiego. Na szczęście zachował się duplikat jego przyszłej pracy habilitacyjnej *Stosunek chrześcijaństwa pierwszych wieków do wojny*, znajdujący się poza mieszkaniem objętym rewizją¹³. Starsza siostra Maria była również poszukiwana przez gestapo, ale udało się jej wyjechać do południowej Francji, gdzie działała w ruchu oporu¹⁴.

W 1942 r. Leszek Winowski rozpoczął współpracę z działającym w podziemiu Instytutem Bałtyckim, studiując i gromadząc materiały dotyczące historii Warmii i Mazur. Świadczy to – jak stwierdził prof. Kazimierz Orzechowski (1923–2009), historyk państwa i prawa – o „autentycznym i stosunkowo wczesnym zainteresowaniu obszarami, które po 1945 r. zwano ziemiami odzyskanymi, później zaś zachodnimi i północnymi. Można by w tym widzieć zaczątki motywacji, które w następnych latach doprowadziły Profesora [Leszka Winowskiego] do Wrocławia i związały go z nim do końca”¹⁵. Od lipca 1943 r. Winowski był magazynierem w mającej siedzibę we Lwowie prywatnej firmie kosmetycznej. Zatrudnił się pod fałszywym nazwiskiem, ponieważ był poszukiwany przez gestapo w związku z działalnością konspiracyjną, zwłaszcza zaangażowaniem w tajne nauczanie. W sytuacji ciągłego zagrożenia, gdy tylko stało się to możliwe, w 1944 r. opuścił Lwów i przeniósł się do Krosna, dokąd wcześniej wyjechała jego żona wraz z córeczką Ewą¹⁶. Do czerwca 1945 r. pracował tam jako

¹² K. Bukowski, *op. cit.*, s. 115.

¹³ S. Jóźwiak, *op. cit.*, s. 500.

¹⁴ K. Szymurowa, *op. cit.*, s. 560.

¹⁵ K. Orzechowski, *Ze Lwowa – przez Olsztyn – do Wrocławia. Prof. Leszek Winowski*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1997, z. 3–4, s. 332–333.

¹⁶ *Ibidem*, s. 332.

fotograf¹⁷. Równocześnie prowadził wykłady z prawa kościelnego w Studium Administracyjnym w Rzeszowie zorganizowanym przez dr. Lesława Adama (1908–1979), kolegę jeszcze z pracy na Uniwersytecie Jana Kazimierza i we Lwowskiej Izbie Skarbowej, późniejszego profesora Uniwersytetu Wrocławskiego. W lipcu 1945 r., chcąc kontynuować działalność naukowo-badawczą podjętą w okresie konspiracji, w związku z organizacją Instytutu Bałtyckiego przeniósł się wraz z rodziną do Sopotu, gdzie wziął udział w uruchomieniu Biblioteki Morskiej i Morskiego Archiwum. W październiku 1945 r. jako pracownik naukowy Instytutu Bałtyckiego został przeniesiony do Olsztyna, gdzie stworzył Ekspozyturę Instytutu na Okręg Mazurski. Pracę swą wykonywał z pełnym poświęceniem i powodzeniem, kierując zorganizowanym przez siebie Olsztyńskim Oddziałem Instytutu Bałtyckiego¹⁸. W styczniu 1946 r. Winowski skorzystał z zaproszenia do podjęcia pracy na Wydziale Prawno-Administracyjnym Uniwersytetu Wrocławskiego w charakterze zastępcy profesora w Katedrze Prawa Kościelnego (oficjalnie istniała wówczas we Wrocławiu jedna wspólna uczelnia: Uniwersytet i Politechnika Wrocławska). Zatrudniony początkowo tylko czasowo, z Uniwersytetem Wrocławskim związał się do końca swego życia¹⁹.

Działalność naukowo-dydaktyczna na Uniwersytecie Wrocławskim oraz na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim

Jak już zaznaczono, Leszek Winowski miał być zatrudniony jako zastępca profesora w Katedrze Prawa Kościelnego na Wydziale Prawno-Administracyjnym Uniwersytetu Wrocławskiego, jednak z powodów politycznych nie uruchomiono katedry. W tej sytuacji Winowski 1 sierpnia 1946 r. otrzymał nominację na stanowisko adiunkta w Katedrze Prawa Narodów, a gdy dwa lata później odmówiono mu dalszego zatrudnienia w tej Katedrze, został przyjęty przez prof. Iwona Jaworskiego (1898–1959) do Katedry Prawa na Zachodzie Europy, gdzie rozpoczął pracę 1 października 1948 r.²⁰

W tym miejscu należy podkreślić, że rok akademicki 1945/1946 był okresem organizowania kadry naukowej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Dziekan Wydziału Prawa i Nauk Społecznych, prof. Zdzisław Papierkowski (1903–1980), zaproponował Leszkowi Winowskiemu zatrudnienie na tym Uniwersytecie. Na początku swojej działalności dydaktycznej Winowski prowadził wykłady z prawa rzymskiego oraz państwowego prawa wyznaniowego. Na Katolickim Uniwersy-

¹⁷ M. Pyter, *Działalność uniwersytecka...*, s. 399.

¹⁸ K. Orzechowski, *op. cit.*, s. 333.

¹⁹ T. Janasz, *Leszek Winowski – historyk ustroju i idei politycznych*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1998, t. 50, z. 1, s. 172.

²⁰ S. Józwiak, *op. cit.*, s. 500–501.

tecie Lubelskim uzyskał habilitację z zakresu prawa kanonicznego na podstawie rozprawy *Stosunek chrześcijaństwa pierwszych wieków do wojny*. 2 sierpnia 1946 r. Rada Wydziału nadała Winowskiemu *veniam legendi* (prawo wykładania w zakresie nauki: prawo kościelne). 10 sierpnia 1946 r. uchwałę Rady Wydziału jednogłośnie zatwierdził Senat Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W październiku 1946 r. Winowski został mianowany zastępcą profesora w Katedrze Prawa Rzymskiego na Wydziale Prawa Kanonicznego. W latach 1952–1957 sprawował funkcję prodziekana wydziału. Winowski pracował na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim do 1957 r., ale związki naukowe z tą uczelnią utrzymywał do końca swego życia²¹. Na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim przeprowadził 16 przewodów doktorskich²². Według Teresy Janasz (1921–2001), historyka państwa i prawa, Leszek Winowski wypromował łącznie 22 doktorów²³. Spośród doktorów wypromowanych na Wydziale Prawa Kanonicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego kilku zostało w przyszłości biskupami, a niektórzy dodatkowo rektorami uczelni katolickich, m.in.: ks. Bogdan Sikorski, biskup płocki; ks. Paweł Latusek, rektor Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu, biskup pomocniczy wrocławski; ks. Edmund Ilcewicz, biskup lubelski; ks. Tadeusz Pieronek, biskup pomocniczy sosnowiecki, rektor Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie; ks. Piotr Hemperek, biskup pomocniczy lubelski, rektor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego²⁴. Dwoje doktorantów, którzy przygotowali prace doktorskie pod kierunkiem prof. Winowskiego – Teresa Janasz i Edmund Klein (1929–2011), historyk państwa i prawa (późniejszy profesorowie) – uzyskało doktoraty w 1964 r. w jego macierzystej Katedrze na Uniwersytecie Wrocławskim²⁵.

Będąc pracownikiem Uniwersytetu Wrocławskiego, Leszek Winowski nie miał łatwego życia, ponieważ jego osoba budziła niepokój i różne obiekcje uniwersyteckiej organizacji partyjnej ze względu na równoległe zatrudnienie na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Podczas I Ogólnopolskiej Konferencji Historyków Prawa, która odbyła się w 1950 r. w Toruniu, jego wykłady z zakresu prawa wyznaniowego skrytykował osobiście ówczesny minister sprawiedliwości

---

²¹ M. Pyter, *Działalność uniwersytecka...*, s. 399–401; T. Janasz, *Leszek Winowski 1910–1979*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1980, t. 32, z. 2, s. 240.

²² S. Józwiak, *op. cit.*, s. 503.

²³ T. Janasz, *Leszek Winowski 1910–1979...*, s. 240.

²⁴ J. Koredczuk, *Leszek Winowski – „Poszukujący”*, [w:] J. Koredczuk, *Wspomnienia i plotki, czyli o tych, co odeszli, lecz w pamięci pozostali*, „Prawo” CCCIII, „Studia Historyczno-Prawne”, red. A. Konieczny, „Acta Universitatis Wratislaviensis” No 3015, Wrocław 2007, s. 93.

²⁵ *Ibidem*, s. 93; E. Klein, J. Koredczuk, *Leszek Winowski (1910–1979)*, [w:] *Pamięci zmarłych profesorów i docentów Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego 1945–2010*, red. L. Lehmann, M. Maciejewski, Wrocław 2010, s. 320–321.

Henryk Świątkowski²⁶. Ta „cierniowa droga” zakończyła się po październiku 1956 r., kiedy nastawienie władz uczelni do Winowskiego uległo zmianie. W 1957 r. uchwałą Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej został on mianowany profesorem nadzwyczajnym przy Katedrze Powszechnej Historii Państwa i Prawa, której po śmierci prof. Iwona Jaworskiego był kierownikiem w latach 1959–1969²⁷. Winowski pełnił również funkcję prodziekana na Wydziale Prawa (nazwa Wydziału przyjęta w 1950 r.) Uniwersytetu Wrocławskiego, pierwszy raz w roku akademickim 1956/1957 (od 17 lutego 1957 r.) i drugi raz w roku akademickim 1957/1958²⁸. W 1969 r., kiedy zlikwidowane zostały katedry na rzecz zakładów wchodzących w skład poszczególnych instytutów, Winowski objął kierownictwo Zakładu Powszechnej Historii Państwa i Prawa i tę funkcję pełnił do 1979 r.

Należy podkreślić, że wszczęte w 1966 r. na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego postępowanie w sprawie nadania Leszkowi Winowskiemu tytułu profesora zwyczajnego trwało z powodu różnych przyczyn pozanaukowych osiem lat. Dopiero w listopadzie 1974 r. na mocy uchwały Rady Państwa Winowski otrzymał tytuł profesora zwyczajnego nauk prawnych²⁹.

Na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego Winowski wykładał krótko prawo kanoniczne i wyznaniowe. Od 1959 r. prowadził wykłady i ćwiczenia z powszechnej historii państwa i prawa, jak również interesujące i erudycyjne wykłady monograficzne z zakresu historii prawa islamu i ustroju państw muzułmańskich czy też z zakresu ustroju Anglii w wiekach XVII i XVIII. Umiejętnie łączył swoje zainteresowania tematyką stosunków państwo–Kościół z problematyką historyczno-prawną³⁰.

Współpraca z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Opolu

W 1957 r. po formalnym zakończeniu pracy na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim prof. Leszek Winowski otrzymał propozycję prowadzenia zajęć w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu. Jego zatrudnienie (podobnie jak w przypadku Kazimierza Orzechowskiego) ściśle wiązało się z inicjatywą studentów rusycystyki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu, którzy w styczniu 1957 r. wystąpili do władz ówczesnego Wydziału Filologicznego z prośbą o umożliwienie im studiowania oprócz przedmiotów kierunkowych także historii. W ramach

---

²⁶ J. Koredczuk, *Dzieje Zakładu Powszechnej Historii Państwa i Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego*, „Przegląd Prawa i Administracji” C/1, „Acta Universitatis Wratislaviensis” No 3661, Wrocław 2015, s. 54.

²⁷ K. Orzechowski, *op. cit.*, s. 334.

²⁸ J. Koredczuk, *Dzieje Zakładu Powszechnej Historii...*, s. 54.

²⁹ T. Janasz, *Leszek Winowski – historyk ustroju...*, s. 173.

³⁰ K. Orzechowski, *op. cit.*, s. 334.

realizacji tego postulatu od października 1957 r. do programu nauczania wprowadzono jako tzw. przedmioty poboczne historię Polski oraz historię średniowiecza. Prowadzenie wykładów z pierwszego z tych przedmiotów powierzono prof. Orzechowskiemu, natomiast z drugiego – prof. Winowskiemu (oba byli wówczas pracownikami Zespołu Katedr Historyczno-Prawnych Uniwersytetu Wrocławskiego)³¹.

W celu uruchomienia studiów historycznych Senat Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu 28 stycznia 1957 r. utworzył Katedrę Historii Polski i Katedrę Historii Powszechnej. Kierownictwo pierwszej z nich od 1 lutego 1957 r. objął Kazimierz Orzechowski, drugiej – Alojzy Gembala. Prof. Winowski został zatrudniony w Katedrze Historii Powszechnej, a w roku akademickim 1962/1963 – w powstałym przy tej Katedrze Zakładzie Historii Polski Epoki Feudalnej. Należy zaznaczyć, że zatrudnienie prof. Winowskiego na opolskiej uczelni spotkało się ze sprzeciwem ówczesnych władz państwowych, które argumentowały, że jest on „historykiem prawa, a nie historykiem”. Dzięki interwencji prof. Maurycego Horna (1917–2000), historyka i późniejszego rektora Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu, odrzucono ten absurdalny zarzut, powierzając prof. Winowskiemu prowadzenie zajęć z historii powszechnej epoki feudalnej (476–1648)³². Oprócz wykładów Winowski prowadził seminaria magisterskie, cieszące się popularnością wśród studentów. Winowski przeniósł do wrocławskiego i opolskiego środowiska akademickiego – według opinii prof. Orzechowskiego – „bogate i niepowtarzalne tradycje i obyczaje Uniwersytetu Jana Kazimierza i w ogóle Lwowa: głęboką i wszechstronną wiedzę z nieprawdopodobną wręcz skromnością. Łagodność i wyrozumiałość przy zawsze wysokich naukowych wymaganiach. Rzetelny merytoryczny krytycyzm z wielką życzliwością dla każdego człowieka”³³.

Leszek Winowski był autorem lub współautorem opracowań podręcznikowych i skryptów z zakresu historii średniowiecza, polskiego prawa wyznaniowego, powszechnej historii państwa i prawa. Staraniem władz Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu wydał dla studentów historii skrypty przedstawiające historię średniowiecza (*Historia średniowiecza*, cz. 1, Opole 1961, ss. 318; cz. 2, Opole 1966, ss. 350). W osobnym skrypcie przedstawił historię państwa islamu w czasach Mahometa i „kalifów prawowiernych” (*Państwo islamu w czasach Mahometa i „kalifów prawowiernych”* (632–661), „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej”, seria monograficzna, Opole 1966, ss. 100). Z powodu braku w latach 60. XX w. podręczników akademickich do historii skrypty te

³¹ J. Koredczuk, *Opolszczyzna w badaniach Profesora Kazimierza Orzechowskiego oraz jego wkład w rozwój opolskiego ośrodka historycznego*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2011, t. 9, s. 215–216.

³² Arch. UO, Akta osobowe Leszka Winowskiego. Zob. A. Maziarz, *op. cit.*, s. 40.

³³ K. Orzechowski, *op. cit.*, s. 337.

cieszyły się wielką popularnością wśród studentów kierunku historycznego, zawierały bowiem imponujący zasób materiału.

W Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu prof. Winowski pracował do końca roku akademickiego 1967/1968. Trzeba zaznaczyć, że po wydarzeniach marcowych zrezygnował z pracy w Senackiej Komisji Dyscyplinarnej do spraw Studentów, a następnie w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu³⁴. 1 lipca 1968 r. miał poważny zawał serca, który odbił się na dalszym stanie jego zdrowia³⁵. Pomimo zakończenia pracy w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu prof. Winowski prowadził nadal seminaria magisterskie na studiach stacjonarnych i studiach dla pracujących. W 1970 r. wypromował jeszcze 20 magistrów historii, w 1971 r. – 4, a w 1972 r. – 3. Do seminarzystów prof. Winowskiego należeli m.in. przyszli pracownicy Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Uniwersytetu Opolskiego i Instytutu Śląskiego w Opolu: prof. dr hab. Elżbieta Trela-Mazur, dr Marta Hatałska oraz prof. dr hab. Stanisław Senft.

Zainteresowania badawcze

W dziedzinie badań naukowych prowadzonych przez prof. Winowskiego można wyodrębnić trzy główne kierunki. Były to badania nad położeniem prawnym innowierców od najwcześniejszego średniowiecza, nad państwem i prawem islamu, wreszcie nad dziejami Kościoła na Śląsku³⁶. Winowski jest autorem 34 publikacji, w tym 5 książek³⁷. Ostatnia z jego opublikowanych monografii, *Innowiercy w poglądach uczonych zachodniego chrześcijaństwa XIII i XIV wieku* (w trakcie prac nad nią zmarł, pozostawiając maszynopis), ukazała się w 1985 r. we Wrocławiu³⁸ dzięki przygotowaniu jej do druku przez prof. Orzechowskiego³⁹. Dorobek naukowy prof. Winowskiego – jak podkreślił ks. dr Stanisław Józwiak – „pozwała na uznanie go godnym tytułu wybitnego prawnika i znaczącego przedstawiciela polskiej kanonistyki. Jako ostatni z grona uczniów Władysława Abrahama przekazał on najlepsze tradycje słynnej szkoły lwowskiej licznemu gremium swych uczniów”⁴⁰.

³⁴ J. Koredczuk, *Opolszczyzna w badaniach Profesora Kazimierza Orzechowskiego...*, s. 219.

³⁵ E. Klein, J. Koredczuk, *op. cit.*, s. 321.

³⁶ Szerzej zob. T. Janasz, *Leszek Winowski – historyk ustroju...*, s. 174; S. Józwiak, *op. cit.*, s. 504–506.

³⁷ Por. T. Janasz, *Bibliografia prac profesora dra Leszka Winowskiego*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1980, t. 33, z. 2, s. 241–243; *eadem*, *Wykaz prac naukowych prof. Leszka Winowskiego*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1981, t. 28, z. 5, s. 23–25.

³⁸ L. Winowski, *Innowiercy w poglądach uczonych zachodniego chrześcijaństwa XIII i XIV wieku*, Wrocław 1985, ss. 183.

³⁹ J. Koredczuk, *Dzieje Zakładu Powszechnej Historii...*, s. 61.

⁴⁰ S. Józwiak, *op. cit.*, s. 506.

***

Profesor Leszek Winowski został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Był członkiem korespondentem Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego od 1948 r. (następnie członkiem czynnym tego Towarzystwa na Wydziale Nauk Społecznych), członkiem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego (od 1957 r.) i Opolskiego Towarzystwa Naukowego. Wchodził również w skład komitetu redakcyjnego „Czasopisma Prawno-Historycznego”⁴¹. Warto dodać, że część ogromnej spuścizny naukowej prof. Winowskiego została przekazana przez jego siostry do zbiorów specjalnych Biblioteki Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie⁴².

Leszek Winowski zmarł 16 listopada 1979 r. we Wrocławiu po długiej i ciężkiej chorobie (przeszedł kilka zawałów serca), pozostawiając żonę Janinę, nauczycielkę biologii, oraz dwoje dzieci – córkę, z wykształcenia biochemika, oraz syna, lekarza⁴³. Pochowany został na cmentarzu przy kościele pod wezwaniem Świętej Rodziny na Sępolnie we Wrocławiu⁴⁴. Akcentując głębokie przywiązanie Leszka Winowskiego do wiary, podczas pogrzebu bp Wincenty Urban podkreślił, że „zmarły profesor Winowski był człowiekiem modlitwy. Był to niewątpliwie piękny obraz, kiedy niejednokrotnie po południu wracający profesor z uczelni wstąpił do wrocławskiej katedry”⁴⁵.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Uniwersytetu Opolskiego, Akta osobowe Leszka Winowskiego, sygn. 100/25/70.

Opracowania

Bukowski K., *Zwykli czy niezwykli. Sylwetki osób współczesnych*, Kraków 1998.

Czaczkowska E.K., *Kłopoty z kultem Bożego miłosierdzia w korespondencji Marii Winowskiej w latach 1958–1975*, „Polonia Sacra” 2018, t. 22, nr 3.

Czaczkowska E.K., *Maria Winowska – szara eminencja Kościoła*, „Gość Niedzielny” 2016, nr 13.

Janasz T., *Bibliografia prac profesora dra Leszka Winowskiego*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1980, t. 33, z. 2.

---

⁴¹ E. Klein, J. Koredczuk, *op. cit.*, s. 321.

⁴² K. Szymurowa, *op. cit.*, s. 560.

⁴³ K. Bukowski, *op. cit.*, s. 118.

⁴⁴ E. Klein, J. Koredczuk, *op. cit.*, s. 322.

⁴⁵ Cyt. za: K. Bukowski, *op. cit.*, s. 118.

- Janasz T., *Leszek Winowski – historyk ustroju i idei politycznych*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1998, t. 50, z. 1.
- Janasz T., *Leszek Winowski 1910–1979*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1980, t. 32, z. 2.
- Janasz T., *Wykaz prac naukowych prof. Leszka Winowskiego*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1981, t. 28, z. 5.
- Józwiak S., *Leszek Winowski (1910–1979)*, [w:] *Profesorowie prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. A. Dębiński, W. S. Staszewski, M. Wójcik, Lublin 2008.
- Klein E., Koredczuk J., *Leszek Winowski (1910–1979)*, [w:] *Pamięci zmarłych profesorów i docentów Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego 1945–2010*, red. L. Lehmann, M. Maciejewski, Wrocław 2010.
- Koredczuk J., *Dzieje Zakładu Powszechnej Historii Państwa i Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego*, „Przegląd Prawa i Administracji” C/1, „Acta Universitatis Wratislaviensis” No 3661, Wrocław 2015.
- Koredczuk J., *Leszek Winowski – „Poszukujący”*, [w:] J. Koredczuk, *Wspomnienia i plotki, czyli o tych, co odeszli, lecz w pamięci pozostali*, „Prawo” CCCIII, „Studia Historyczno-Prawne”, red. A. Konieczny, „Acta Universitatis Wratislaviensis” No 3015, Wrocław 2007.
- Koredczuk J., *Opolszczyzna w badaniach Profesora Kazimierza Orzechowskiego oraz jego wkład w rozwój opolskiego ośrodka historycznego*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2011, t. 9.
- Maziarz A., *Zarys dziejów katedr i zakładów*, [w:] *Półwiecze. Katedry i zakłady Instytutu Historii w latach 1957–2007*, red. J. Dorobisz, Opole 2007.
- Orzechowski K., *Ze Lwowa – przez Olsztyn – do Wrocławia. Prof. Leszek Winowski*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1997, z. 3–4.
- Pyter M., *Działalność uniwersytecka prof. Leszka Winowskiego (lata lwowskie i lubelskie)*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 2008, z. 3.
- Pyter M., *Oswald Balzer i lwowska szkoła historyczno-prawna*, Lublin 2010.
- Szymurowa K., *Nabytki rękopiśmienne w zbiorach specjalnych Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie za lata 2000–2002*, „Roczniki Biblioteki Naukowej w Krakowie” 2003, t. 48.
- Walczewska M., *Pani dr Janina Winowska obchodzi stulecie*, „Cracovia Leopolis” 2006, nr 4.
- Wilemska E., *Winowski Leszek*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 20, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014.
- Winowski L., *Innowiercy w poglądach uczonych zachodniego chrześcijaństwa XIII i XIV wieku*, Wrocław 1985.
- Winowski L., *Stosunek chrześcijaństwa pierwszych wieków do wojny*, Lublin 1947.
- Wojtycza J., *Winowska Janina*, [w:] *Małopolski słownik biograficzny uczestników działań niepodległościowych 1939–1956*, t. 12, red. T. Gąsiorowski, J. Wojtycza, A. Zagórski, Kraków 2007.

